

شماره ثبت: ۴۶۸۱

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب:

۲	امر به معروف و نهی از منکر.....
۲	مرور گذشته .....
۲	نتیجه گیری .....
۲	منع بر اساس صرف خوف یا ضرر قطعی.....
۳	برداشتن وجوب در صورت وجود ضرر.....
۳	بررسی عاشورا از منظر وجوب امر به معروف در صورت ضرر .....
۳	جمع بندی.....
۴	مراتب امر به معروف و نهی از منکر.....
۴	مقدمه.....
۴	مواضع در قبال گناه دیگران .....

امربه معروف و نهی از منکر

مرور گذشته

مباحثی را در مورد امربه معروف و نهی از منکر بیان کردیم. حاصل نتیجه این شد که عدم ضرر به صورت مطلق شرط نیست. مورد به مورد باید اهمیت امرونهی را ببینیم. درجه‌ای از ضرر در امرونهی از منکر عرفی است. آن ضرر مجوز عدم امربه معروف و نهی از منکر نیست. البته بیش از این درجه ضرر، رافع امربه معروف و نهی از منکر است.

در تحف العقول متون جذابی آمده است. خطبه‌ای که امام حسین (ع) در منا داشتند و نکته‌ای را به علما می‌گویند که شما از قبل دین جاه پیدا کردید، چرا حاضر نیستید خودتان را در خطر بیندازید. در عدم ضرر، قصه‌ی عاشورا بی‌معنی است. این بحث، با سیره‌ی ائمه اطهار (علیهم‌السلام) سازگار نیست. روایاتی که در این باب آمده بود، با تئوری ما سازگار است. البته باید احتمال تأثیر را بدهد. اگر احتمال تأثیر را ندهد، فراتر از بحث ماست.

نتیجه‌گیری

احتمال ضرر، رافع امربه معروف و نهی از منکر نیست. در طی بحث، چندین قاعده‌ی فقه‌التریبیتی را بیان کردیم. از این بحث نیز یک قاعده استخراج می‌کنیم. توازن بین ضرر و حرج و مفسده با معروف و منکر وجود دارد. در سایر روش‌های تربیتی نیز این چنین است. تناسب، یک قاعده‌ی فقهی است. تناسب از قواعد فقهی استخراج شده است. البته عقل انسان نیز این مطلب را می‌فهمد. البته سختی این بحث این بود که ما این مطلب را از طریق اصول فقهی استخراج کردیم. این مثل همان باب تراحم است. یعنی در ضابطه‌دار کردن بحث، چند قاعده اصولی را ترکیب می‌کردیم. اما در تمام باب تراحمات، یک نکات روشنی وجود دارد. مثلاً تراحم بین زنا و شرب خمر یا دروغ و زنا، غیبت و زنا. در روایات صریح آمده است که غیبت مقدم بر زنا است، ولی ما می‌گوییم منظور روایت این نیست فقط برای تأکید حرمت و یا مهم بودن حرمت را می‌رساند.

تناسب‌ها نیز یک جاهایی واضح است و درجه‌هایی نیاز به دقت بیشتری دارد. مثلاً گاهی ضرر بالاتر از امربه معروف و نهی از منکر است که حرام می‌شود، گاهی امربه معروف و نهی از منکر جایز و وجوب پیدا می‌کند.

منع بر اساس صرف خوف یا ضرر قطعی

بحثی که در ذیل این وجود دارد این است که آیا صرف خوف مانع است یا ضرر قطعی؟

شماره ثبت: ۴۶۸۱

وقتی در روایات مشاهده بکنیم، می‌بینیم صرف احتمال عقلایی کافی است. اما قاعده تناسب بر این امر نیز جاری است.

برداشتن وجوب در صورت وجود ضرر

برداشتن وجوب امر به معروف و نهی از منکر در صورت وجود ضرر سؤال دیگر این بحث است. این نیز باید در قاعده تناسب جستجو کنیم. در جایی حرام و در جایی دیگر واجب است. اقداماتی در مقابل منکر واجب نیست و گاهی مستحب است.

بعضی از احکام جایز هستند ولی وجوب ندارند. مثلاً در قضیه عمار، پدر و مادرش شهید شدند و خودش تقیه کرد. یکی از اختلافاتی که در بین فقهای ما وجود داشته است این است که گاهی فتواها تفاوت می‌کند. گاهی تشخیص موضوع فقها متفاوت است. گاهی نیز اختلاف مواضعشان به خاطر وجوب و رجحان است. یکی رجحان را عمل می‌کند و دیگری عمل نمی‌کند. در قضیه پدر و مادر عمار نیز این چنین بودند. مقاومت پدر و مادر عمار، واجب نبود ولی در عین حال شهادت در آنجا حرام نبود. اما در جایی حرام است. مثلاً در مقابل یک منکر خیلی پایین، شهادت، حرام است.

بررسی عاشورا از منظر وجوب امر به معروف در صورت ضرر

یکی از سؤالاتی که در عاشورا نیز وجود داشت نیز همین است.

کسی که ندای امام حسین (ع) را شنیده باشد، نیامدنش، یعنی دچار گناه شده است. اما کسی که ندای امام حسین (ع) را نشنیده و می‌توانسته بیاید و نیامده است، گناه کرده است و یا اینکه گناه نکرده است.

در اینجا چندین احتمال وجود دارد:

یک احتمال این است که با تمام ضررها، شهادت واجب بود. هیچ ضرری مقابل امر به معروف و نهی از منکر نبود.

جمع‌بندی

در حدود یک سال، شرایط امر به معروف و نهی از منکر را بررسی کردیم. در چند محور این را مورد بررسی قرار دادیم و هر کدام از محورها چند قسم بودند.

بیان کردن امر به معروف و نهی از منکر در منظومه‌ی فقه تربیتی دلایل و خواصی دارد. همچنین آثار و فوایدی دارد.

شماره ثبت: ۴۶۸۱

ما این امر را در منظومه‌ای کلان‌تر از امر به معروف و نهی از منکر دیدیم. این امر را در منظومه‌ی کل فقه تربیتی دیدیم. جایگاه امر به معروف متفاوت است و در قسمت تعلیم و تربیت قرار می‌گیرد. از درون امر به معروف و نهی از منکر قواعدی را استخراج کردیم که از مرزهای آن، فراتر بود.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مقدمه

این مقدمه را باید در مقدمه امر به معروف و نهی از منکر می‌آوردیم. این بحث معارفی است ولی ابعاد فقهی مهمی دارد. هر مکلفی در برابر گناهی که از دیگران صادر می‌شود، تکالیفی دارد. انسان یک وظیفه در برابر خویش دارد و یک وظیفه نیز در برابر دیگران دارد. یکی از این اقسام این است که در برابر گناهی که از دیگران صادر می‌شود، مکلفیم. بخش زیادی از این به فقه برمی‌گردد و بیشتر آن به فقه تربیتی برمی‌گردد.

مواضع در قبال گناه دیگران

در نتیجه ما در قبال گناه دیگران، مواضعی داریم که به شرح زیر است:

۱. بعضی از مواضع را در برابر گناه دیگران نباید داشته باشیم. مواضع ناپسند (حرام و مکروه) در برابر دیگران.
۲. بعضی از مواضع را در برابر گناه دیگران باید داشته باشیم.

اموری که نباید انجام بدهیم، در فقه کار بسیاری نشده است. این امور نیز بر دو قسم هستند:

الف) اثباتی

ب) سلبی

چیزهایی که نباید داشت از قبیل زیر است:

صحت قلبی، تعریف و تمجید نباید انجام داد، تشویق نباید کرد، اعانه و یاری نباید کنیم. مجالست و مصاحبت، الگو نکردن گناه و امر به گناه، تصویر به گناه نباید داشته باشیم.

شماره ثبت: ۴۶۸۱

از سویی نباید گناهکار را مسخره کنیم، غیبت وی را نباید کنیم، افشای گناه وی را نباید بکنیم. به این مجموعه می‌توانیم نظمی بدهیم. این یک جایگاه جدید است که در فقه تربیت تأسیس می‌کنیم. این اقداماتی است که نباید در مقابل گناهکار انجام داد. قسم دیگر، مواضعی است که باید در مقابل گناه دیگران، بگیریم. این مواضع عبارت‌اند از: امر به معروف و نهی از منکر، ارشاد، هدایت و ... از جمله این‌ها هستند. شارع برای اینکه رواج گناه را در جامعه کنترل کند، اقداماتی را بیان کرده است. که بعضی‌ها نباید و بعضی باید است. این باید و نبایدها دارای احکام و قوانینی است. عین این دو ستون، برای مواضع در مقابل کارهای نیک دیگران است.